

Aktualności MSSF

Pojawiające się problemy i praktyczny poradnik*

Dodatek - styczeń 2009 r.

Często zadawane pytania dotyczące reklasyfikacji aktywów finansowych

Odroczony podatek dochodowy nie jest najbardziej efektywnym zagadnieniem księgowym, ale kryje w sobie więcej, niż by się zdawało. Bill Maloney z centralnego zespołu PwC ds. usług doradztwa księgowego objaśnia logikę leżącą u podstaw rachunkowości odroczonego podatku dochodowego oraz złożone z dziewięciu kroków podejście umożliwiające jej stosowanie¹.

Wynik finansowy i dochód do opodatkowania rzadko są równe, nawet w najmniej skomplikowanej spółce. Wartość księgową składnika aktywów lub zobowiązań często różni się od wartości przypisanej mu do celów podatkowych; ewentualnie wpływają one na rachunek zysków i strat w innych okresach. Wyobraźmy sobie rachunkowość odroczonego podatku dochodowego jako konstruowanie bilansu na podstawie MSSF, a odpowiadającego mu bilansu podatkowego na podstawie przepisów podatkowych. Istnienie różnicy pomiędzy tymi dwoma bilansami, wycenionej przy zastosowaniu poprawnej stawki podatkowej, oznacza, że wynik finansowy za dowolny okres może się różnić od dochodu do opodatkowania za ten sam okres.

Spółka może być obowiązana do zapłaty podatku, gdy odzyskuje wartość składnika aktywów (na przykład użytkuje go lub sprzedaje) lub reguluje (na przykład płaci lub przekazuje stronie trzeciej) zobowiązanie w kwocie równej jego wartości księgowej (bilansowej) i nie występuje zysk/strata dla celów księgowych. Rachunkowość odroczonego podatku dochodowego została stworzona po to, by radzić sobie z takimi sytuacjami. Kierownictwo ujmuje odroczony podatek dochodowy z tytułu tego rodzaju różnic.

Niniejszy poradnik dla początkujących prezentuje proste, złożone z dziewięciu kroków, podejście do obliczania odroczonego podatku dochodowego. Uzbrojeni tylko w tę metodologię i przepisy podatkowe, mamy nadzieję rzucić światło na te niekiedy najbardziej nieprzejrzyste aktywa lub zobowiązania w bilansie.

Obliczanie odroczonego podatku dochodowego w dziewięciu krokach

¹ Nota od wydawcy. W poradniku dla początkujących było tyle gier słownych i żartów, że dla bezpieczeństwa musieliśmy je wszystkie usunąć z obawy przed zdezorientowaniem czytelników. Pominiemy zatem milczeniem programy składające się z 12 kroków, osoby, które specjalizują się w podatku odroczonym oraz tych z nas, którzy, oświeceni przez ten poradnik dla początkujących, wiedzą teraz więcej, niż chcieliśmy.

Przyjrzyjmy się fikcyjnej spółce Widget Ltd, aby zilustrować dziewięć kroków, o których mowa powyżej. Widget rozpoczął działalność 1 stycznia 2008 roku. Jego sprawozdania finansowe dla potrzeb księgowych i podatkowych są takie same, z wyjątkiem dwóch pozycji objaśnionych poniżej:

- 1 stycznia 2008 roku Widget kupił urządzenie za kwotę 200 W. Okres ekonomicznej użyteczności zakupionego urządzenia to 4 lata. Spółka amortyzuje go metodą liniową (tzn. równo przez cały okres) w swoim bilansie księgowym. Organy podatkowe pozwalają spółce rozliczać zakup urządzeń w koszty uzyskania przychodów przez dwa lata, również metodą liniową.
- Widget rozpoznaje rezerwę na koszty napraw gwarancyjnych w swoim bilansie księgowym z chwilą ujęcia odnośnych przychodów. Organy podatkowe nie pozwalają wykazywać w kosztach uzyskania przychodów kosztów napraw gwarancyjnych przed dokonaniem płatności zaspokajających roszczenia gwarancyjne.

Stawka podatkowa obowiązująca w systemie prawnym firmy Widget to 40%.

Krok 1. Obliczenie bieżącego podatku dochodowego.

Obciążenie wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego składa się z dwóch części: bieżącego i odroczonego podatku dochodowego. Pierwszy krok polega na obliczeniu bieżącego podatku dochodowego poprzez ustalenie dochodu do opodatkowania za dany okres i pomnożenie go przez mającą zastosowanie stawkę podatkową. W pierwszym roku działalności Widget Ltd ujmuje kwotę 1.000 W z tytułu przychodów zarówno dla celów księgowych, jak i podatkowych. Księguje również amortyzację księgową w kwocie 50 W (200 W / 4) i koszty napraw gwarancyjnych w kwocie 120 W. Nie dokonuje żadnych płatności w celu zaspokojenia roszczeń gwarancyjnych. Wynik finansowy firmy Widget przed uwzględnieniem obciążenia z tytułu podatku dochodowego wynosi 830 W. Widget wykazuje w kosztach uzyskania przychodów kwotę 100 W z tytułu amortyzacji. Dochód do opodatkowania firmy Widget wykazany w zeznaniu podatkowym to 900 W.

	Księgowe sprawozdanie finansowe	Podatkowe sprawozdanie finansowe
Przychody	1.000	1.000
Amortyzacja	-50	-100
Naprawy gwarancyjne	-120	0
Wynik finansowy/dochód do opodatkowania przed obciążeniem z tytułu podatku dochodowego	830	900

Zastosowanie stawki podatkowej 40% do dochodu do opodatkowania daje wynik w postaci obciążenia wyniku finansowego z tytułu bieżącego podatku dochodowego w kwocie 360 W.

Krok 2. Ustalenie wartości podatkowej.

Następnym krokiem jest skonstruowanie bilansu podatkowego. Każdemu składnikowi aktywów i zobowiązań z bilansu księgowego przypisuje się wartość podatkową. W bilansie podatkowym mogą się również pojawić pozycje, które nie występują w bilansie księgowym. Wartość podatkowa odzwierciedla konsekwencje podatkowe, jakie

wystąpią w momencie odzyskania wartości bilansowej składnika aktywów lub uregulowania zobowiązania w kwocie równej jego wartości bilansowej – jaka kwota podlegać będzie wykazaniu w kosztach uzyskania przychodów, gdy nastąpi sprzedaż składnika aktywów lub spłata zobowiązania? Zrozumienie, co się stanie z podatkowego punktu widzenia, gdy nastąpi sprzedaż składnika aktywów lub jego „zużycie” w inny sposób albo gdy nastąpi uregulowanie zobowiązania, ma kluczowe znaczenie dla ustalenia wartości podatkowej. Przykładowo, jeżeli kierownictwo oczekuje, że odzyska wartość bilansową urządzenia poprzez jego użytkowanie, jego wartość podatkowa jest równa oczekiwanym kosztom uzyskania przychodów z tytułu jego amortyzacji. Jeżeli kierownictwo oczekuje, że odzyska wartość bilansową urządzenia poprzez jego sprzedaż, jego wartość podatkowa to oczekiwana kwota kosztów uzyskania przychodów ujęta w momencie jego sprzedaży.

Wartość podatkowa urządzenia firmy Widget wynosi w momencie zakupu 200 W, ponieważ organy podatkowe zezwalają na rozliczenie jego zakupu w koszty uzyskania przychodów. Po pierwszym roku wartość podatkowa jest równa pozostałym, niewykorzystanym kosztom uzyskania przychodów, czyli 100 W. Bilans podatkowy nie uwzględnia zobowiązań z tytułu kosztów napraw gwarancyjnych, ponieważ staną się one kosztami uzyskania przychodów dopiero w momencie dokonywania płatności. Wartość podatkowa rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych wynosi zatem zero.

Krok 3. Obliczenie różnic przejściowych.

Ten krok jest prosty. Należy w nim porównać wartość bilansową każdego składnika aktywów lub zobowiązań z jego wartością podatkową i obliczyć różnicę. Różnica przejściowa jest „dodatnia”, jeżeli powoduje zapłatę dodatkowego podatku, a „ujemna”, jeżeli powoduje dodatkowe obniżenie podatku. Różnice przejściowe powstają w następujący sposób:

	Ujemna różnica przejściowa (aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego)	Dodatnia różnica przejściowa (rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego)
Aktywa	Wartość > wartość podatkowa bilansowa	Wartość > wartość bilansowa podatkowa
Zobowiązania	Wartość > wartość bilansowa podatkowa	Wartość > wartość podatkowa bilansowa

Widget Ltd posiada dodatnią różnicę przejściową w wysokości 50 W z tytułu posiadania urządzeń (wartość bilansowa 150 W jest wyższa od wartości podatkowej 100 W). Widget posiada również ujemną różnicę przejściową w wysokości 120 W z tytułu rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych (wartość bilansowa 120 W jest wyższa niż zerowa wartość podatkowa).

	Urządzenie	Naprawy gwarancyjne
Wartość bilansowa	150	120
Wartość podatkowa	100	0
Ujemna różnica przejściowa	nie dotyczy	120
Dodatnia różnica przejściowa	50	nie dotyczy

Na koniec drugiego roku (31 grudnia 2009) dodatnia różnica przejściowa z tytułu posiadania urządzenia wzrośnie do

100 W, ponieważ Widget rozpozna dodatkowo kwotę 50 W z tytułu amortyzacji księgowej i nowa wartość bilansowa będzie wynosić 100 W. Widget wykaże jako koszty uzyskania przychodów dodatkową kwotę 100 W z tytułu amortyzacji podatkowej i wartość podatkowa urządzeń wynosić będzie zero. W trzecim i czwartym roku dodatnia różnica przejściowa ulegnie odwróceniu. Widget będzie nadal co roku ujmować amortyzację księgową w kwocie 50 W, co będzie obniżało wartość bilansową urządzeń, nie będzie już jednak wykazywać żadnych kosztów uzyskania przychodów z jego tytułu, przez co będzie płacić więcej podatku. Ujemna różnica przejściowa w wysokości 120 W z tytułu rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych będzie ulegać odwróceniu w momencie dokonywania płatności w celu zaspokajania roszczeń gwarancyjnych. Płatności będą powiększać koszty uzyskania przychodów z chwilą ich dokonania.

Krok 4. Określenie wyjątków.

Odroczony podatek dochodowy ujmuje się z tytułu wszelkich różnic przejściowych, z trzema wyjątkami, omówionymi poniżej:

Początkowe ujęcie składnika aktywów lub zobowiązań

Odroczony podatek dochodowy nie ujmuje się, gdy jednostka nabywa składnik aktywów lub zobowiązanie w ramach transakcji niebędącej połączeniem jednostek gospodarczych oraz w ramach transakcji, która nie wpływa na wynik finansowy ani dochód do opodatkowania. Przykładowo, jeżeli spółka nabywa składnik aktywów za 100 W a organy podatkowe pozwalają na wykazanie w kosztach uzyskania przychodów tylko 60 W z tego tytułu, występuje dodatnia różnica przejściowa w kwocie 40 W. Rozpoznanie rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego powiększyłoby wartość bilansową tego składnika aktywów, co z kolei powiększyłoby dodatnią różnicę przejściową i wymagałoby ujęcia dodatkowej kwoty rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Spowodowałoby to jednoczesne podwyższenie wartości składnika aktywów i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Tego rodzaju jednoczesne podwyższenie wartości postrzega się jako obniżające przejrzystość sprawozdania finansowego. W omawianej sytuacji obowiązuje zakaz ujmowania odroczonego podatku dochodowego.

Niestanowiąca kosztów uzyskania przychodów wartość firmy wynikająca z połączenia jednostek gospodarczych

Wartość firmy to kwota wynikowa. Ujęcie rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego powiększyłoby wartość firmy, co z kolei wpłynęłoby na wysokość różnicy przejściowej. Tego rodzaju iteracyjne obliczenia podwyższyłyby jednocześnie wartość firmy i rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego. MSR 12 zabrania ujmowania rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego w takiej sytuacji.

Inwestycje w jednostkach zależnych i stowarzyszonych

Wartość bilansowa inwestycji w jednostce zależnej lub stowarzyszonej może się różnić od jej wartości podatkowej. Różnica może wynikać z kilku przyczyn, w tym nieprzekazanych zysków, korekt z tytułu przeliczenia pozycji wyrażonych w walutach obcych lub niezrealizowanych zysków lub strat z tytułu papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży posiadanych przez jednostkę zależną lub stowarzyszoną. Odroczony podatek dochodowy ujmuje się z tytułu różnic przejściowych związanych z inwestycjami w jednostkach zależnych i stowarzyszonych, chyba że inwestor jest w stanie kontrolować terminy odwracania się różnic

przejściowych i jest prawdopodobne, że w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Firmy Widget nie dotyczy żaden z tych wyjątków.

Krok 5. Analiza ujemnych różnic przejściowych i strat podatkowych.

Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się zawsze w przypadku istnienia dodatnich różnic przejściowych, z wyjątkiem sytuacji, o których mowa powyżej. Widget powinien zatem rozpoznać rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczącą swojego urządzenia. Ujemne różnice przejściowe należy natomiast ujmować jako aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który umożliwi wykorzystanie ujemnych różnic przejściowych. Istnieją trzy główne źródła przyszłego dochodu do opodatkowania, omówione poniżej:

Dodatnie różnice przejściowe

Jednostka powinna po pierwsze wziąć pod uwagę odwracanie się istniejących dodatnich różnic przejściowych. Dochód do opodatkowania wzrośnie, gdy dodatnie różnice przejściowe ulegną odwróceniu, a jeżeli oczekuje się, że nastąpi to w tym samym okresie, w którym nastąpi odwrócenie się ujemnych różnic przejściowych, dodatnie różnice przejściowe dotyczą tego samego organu podatkowego i powstanie z ich tytułu odpowiedni rodzaj dochodu (na przykład zwykły, a nie kapitałowy), należy ująć odnośne aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Przyszłe zyski z działalności

Po drugie jednostka powinna przeanalizować, czy osiągnie ze swojej bieżącej działalności wystarczający dochód do opodatkowania (z wyłączeniem ulegających odwróceniu dodatnich różnic przejściowych), aby mogła wykorzystać swoje ujemne różnice przejściowe. Analiza taka wymaga starannego namysłu, zwłaszcza wówczas, gdy jednostka ostatnio ponosiła straty. Co było przyczyną ostatnio ponoszonych strat? Co mówią budżety i prognozy? Na ile budżety i prognozy były w przeszłości wiarygodne? Jakie rodzaje produktów sprzedaje jednostka i w ramach jakiej branży? Kiedy upływa możliwość wykorzystania strat i ulg podatkowych? Odpowiedzi na te pytania pozwolą ustalić, czy jednostka może polegać na szacunku przyszłego dochodu do opodatkowania.

Możliwości w zakresie planowania podatkowego

Trzecim źródłem przyszłego dochodu do opodatkowania są możliwości w zakresie planowania podatkowego. Możliwości w zakresie planowania podatkowego to działania, których jednostka normalnie by nie podejmowała, lecz które podjęłaby w celu realizacji aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Przykładowo, jednostka może podjąć pewne działania w celu przesunięcia momentu uzyskania dochodu do opodatkowania na wcześniejszy okres dla zagwarantowania sobie, że nie upłynie możliwość wykorzystania strat podatkowych.

Widget Ltd jest w stanie ująć co najmniej 50 W ze swojej ujemnej różnicy przejściowej wynoszącej 120 W z tytułu rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych, dzięki posiadaniu dodatniej różnicy przejściowej w kwocie 50 W z tytułu posiadania urządzeń. Ujęcie pozostałej kwoty ujemnej różnicy przejściowej zależy od dostępności innych źródeł przyszłego dochodu do opodatkowania.

Dla potrzeb omawianego przykładu założmy, że Widget oczekuje, że osiągnie w przyszłości wystarczające zyski z bieżącej działalności, zatem może ująć całą kwotę aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Krok 6. Ustalenie stawek podatkowych.

Może minąć wiele lat, zanim nastąpi odzyskanie wartości składnika aktywów lub uregulowanie zobowiązania. Odroczonego podatek dochodowy ustala się z zastosowaniem stawek podatkowych, co do których oczekuje się, że będą obowiązywały w momencie realizacji składnika aktywów lub uregulowania zobowiązania. Odroczonego podatku dochodowego oblicza się przy użyciu stawki, która „weszła w życie lub zasadniczo weszła w życie” do ostatniego dnia okresu sprawozdawczego. W naszym przykładzie aktualna stawka podatkowa obowiązująca Widget Ltd wynosi 40%. Jeżeli zmiana przepisów podatkowych obniżająca dotychczasową stawkę podatkową do 30% w 2011 roku zasadniczo wejdzie w życie do dnia bilansowego, różnice przejściowe, które ulegną odwróceniu w 2009 i 2010 roku, powinny być obliczane według stawki 40%, a różnice przejściowe, które ulegną odwróceniu w 2011 roku – według stawki 30%.

Krok 7. Ujęcie odroczonego podatku dochodowego.

W tym kroku należy pomnożyć różnice przejściowe przez mającą zastosowanie stawkę podatkową i ująć odroczonego podatku dochodowego w sposób spójny z rozliczaniem dla celów księgowych. Innymi słowy, bieżący i odroczonego podatku dochodowego należy ująć w rachunku zysków i strat, chyba że dotyczy pozycji ujętej poza rachunkiem zysków i strat (np. w kapitale własnym).

Na zakończenie pierwszego roku Widget wykaże rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie 20 W ($50 \text{ W} * 40\%$) oraz aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie 48 W ($120 \text{ W} * 40\%$). Obciążenie wyniku finansowego z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie 20 W oraz uznanie wyniku finansowego z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie 48 W zostaną ujęte w rachunku zysków i strat. Obciążenie wyniku finansowego z tytułu bieżącego podatku dochodowego w kwocie 360 W (Krok 1 powyżej) ulega pomniejszeniu o uznanie wyniku finansowego z tytułu odroczonego podatku dochodowego netto w kwocie 28 W ($48 \text{ W} \text{ minus } 20 \text{ W}$), co oznacza, że łączne obciążenie wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego w sprawozdaniu finansowym sporządzonym zgodnie z MSSF wynosi 332 W.

Ostateczny rachunek zysków i strat firmy Widget za pierwszy rok działalności przedstawia się w sposób następujący:

Dla celów księgowych

Przychody	1.000
Amortyzacja	-50
Naprawy gwarancyjne	-100
Zysk brutto	830
Podatek dochodowy	-332
Zysk netto	498

Proszę zwrócić uwagę, że efektywna stawka podatkowa firmy Widget (tzn. stosunek obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego do zysku brutto) wynosi 40% ($332 \text{ W}/830 \text{ W}$), co zgadza się ze stawką podatkową obowiązującą w systemie

prawnym firmy Widget. Gdyby uwzględniono tylko bieżący podatek dochodowy, efektywna stawka podatkowa wyniosłaby 43% ($360 \text{ W}/830 \text{ W}$). Uznanie wyniku finansowego z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie 28 W ma skutek „normalizujący” efektywną stawkę podatkową. Oprócz tego, w swoim bilansie Widget wykazuje aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w celu zaksięgowania przyszłych konsekwencji podatkowych wykorzystania rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych oraz rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego w celu zaksięgowania przyszłych konsekwencji podatkowych odzyskania wartości bilansowej urządzeń.

Krok 8. Prezentacja i kompensowanie.

Aktywa (należności) i zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego można ze sobą kompensować oraz aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego można ze sobą kompensować, jeżeli jednostka posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do ich kompensowania oraz zamierza rozliczyć je w kwocie netto albo jednocześnie zrealizować składnik aktywów i uregulować zobowiązanie. W praktyce kompensaty można dokonać, gdy podatki związane są z jedną jurysdykcją podatkową, która zezwala na płatność w kwocie netto.

Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego należy zawsze prezentować w bilansie jako pozycje długoterminowe.

W swoim bilansie sporządzonym na dzień 31 grudnia 2008 roku zgodnie z MSSF Widget zaprezentuje aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego netto w kwocie 28 W (aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego brutto w kwocie 48 W minus rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego brutto w kwocie 20 W).

Krok 9. Ujawnianie informacji.

Bardzo ważna jest przejrzystość rachunkowości podatku dochodowego. MSR 12 zawiera szereg wymogów dotyczących ujawniania informacji. Dwa spośród ważniejszych wymogów, o których często się zapomina, dotyczą aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, które nie zostały ujęte. Pierwszy z nich dotyczy strat podatkowych do rozliczenia w kolejnych okresach. Jeżeli nie ujęto aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczących tych strat podatkowych, ponieważ nie jest prawdopodobne, że w przyszłości zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania (zob. Krok 5), należy ujawnić kwotę strat i termin upływu możliwości ich wykorzystania. Drugi wymóg ujawnienia informacji dotyczy różnic przejściowych związanych z inwestycjami w jednostkach zależnych i stowarzyszonych. Jeżeli nie ujęto rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego, ponieważ spółka twierdzi, że spełnia kryteria zastosowania wyjątku, o którym mowa w Kroku 4, należy ujawnić nieujęty kwotę. Spółki powinny również rozważać uwzględnianie rachunkowości podatku dochodowego w opisie swoich ważnych oszacowań i ocen księgowych.

Czy rozliczanie podatku dochodowego bywa bardziej skomplikowane niż w tym artykule? Niespecjalnie. Fakty mogą wyglądać enigmatycznie a wytyczne księgowe mogą się wydawać złożone, jednak postępowanie zgodnie z przedstawionymi powyżej dziewięcioma krokami pozwala nie zbacać z prostej i wąskiej drogi do sukcesu.